

ПРИКАЗ

УДК 316.334.2/.3(497.11)(049.3)

Драган Марковић

*Институт за
политичке студије*

ЗАБЛУДЕ О СОЦИЈАЛНОЈ ДРЖАВИ

Др Дубравка Стајић: ЗАБЛУДЕ О СОЦИЈАЛНОЈ ДРЖАВИ Београд, Институт за политичке студије, 2010, стр. 280.

Најновија књига др Дубравке Стајић посвећена је практично веома актуелним, а теоријски

веома контроверзним темама на релацији глобализација - транзиција – социјална држава. То је узрочно-последични ланац, чија је свестрана и продубљена анализа омогућила да се уђе дубоко у суштину проблема. Уз дијалектички приступ и без идеолошких предубеђења дошло се до објективних, изузетно значајних сазнања и за теорију и за праксу.

Сам наслов књиге наговештава решење ребуса заблуде о социјалној држави, до којег се не би могло доћи без објективне анализе транзиције, која је неке усрећила а многе унесрећила. Обећања политичара и очекивања грађана нису се испунила, што је изазвало масовна незадовољства и разочарења.

Кључно полазиште продубљене анализе је у критици одсуства развојне стратегије, без које је транзиција добила многа ретроградна обележја, међу којима су пре свега урушавање привреде и социјалне државе, из којег су проистекли масовна незапосленост и још масовније сиромаштво, и незапослених и запослених.

То се тешко може разумети ако се транзиција Србије по-

сматра изоловано и независно од међународних токова, како се иначе често чини, али је

др Стајић посматра у контексту текуће глобализације, којом је углавном и предодређена. Србија нема своју развојну стратегију јер је подвргнута стратегији глобализације која искључује самосталан развој малих и неразвијених, колонијално зависних земаља.

Што је у Србији током транзиције дошло до деиндустријализације и урушавања целе привреде, у тесној је вези са тиме да су, како у књизи

др Стајић стоји, „структурне промене друштва до којих је довела глобализација неповољне зато што се репродукција друштва више не заснива на производњи и услугама“, већ „на развоју финансијског сектора“, па је и „сиромаштво становништва у већини друштва део процеса глобализације“, а и незапосленост је постала глобални планетарни проблем.

То у великој мери објашњава зашто приватизација, као основа и главни стожер транзиције, „није искоришћена у циљу инвестирања и покретања новог производног циклуса“, већ је народна имовина највећим делом распродата и преточена у потрошњу. Како се у књизи констатује, „све владе од 2000. године бавиле су се приватизацијом само кроз ефекте продаје предузећа на буџет, а не и раз-

војно-модернизацијским потенцијалима“, па је „значајан део средстава употребљен за пуњење буџета, што је најгоре решење за привреду“.

Не зна се ни где су средства од приватизације све одлазила, јер није било довољно транспарентности; у законодавној регулативи су постојале велике празнине; закони су некажњено кршени; незаконито прибављена документација је непотпуна; знатна новчана средства од приватизације нису легално укњижена; поступак приватизације праћен је многим неправилностима од стране државних органа.

Народу је обећавана демократска држава а приватизацију је државна администрација спроводила без икаквог утицаја народа, што сведочи да такозвана друштвена својина никада није ни била друштвена ни народна, па ни такозваној народној скупштини нису подношени извештаји о ефектима приватизације.

Дубоко је утемељен закључак темељитог истраживања др Стајић да се „процес приватизације у Србији, његов ток и последице у периоду 2002-2008. године може оценити као контроверзан, противречан, у много чему споран... Ток приватизације, новац којим располаже Агенција за приватизацију и стратешке одлуке остају у затвореним круговима кроз спре-

гу крупног капитала и политичког естаблишмента“.

Таквим током приватизације предодређени су претежно ретроградни токови целе транзиције. Без развојне усмерености цело друштво је морало стагнирати и назадовати. Растакање државне привреде без истовременог покретања нових интеграционих токова довело је до растакања целог друштвеног заједништва и разарања економских и социјалних потенцијала.

У књизи се посебно указује на погубне последице разарања средње класе, као главног носиоца савременог развоја, која је „осиромашена и маргинализована, постала политички безначајна и без утицаја“. Незапосленост су највише погођени млади и образовани људи, којих је највише међу незапосленим, запосленим по уговору на одређено време, и у сивој економији, без здравственог и пензионог осигурања. А и материјални положај запослених стручњака је далеко испод њиховог радног и стваралачког доприноса, па и незапослени и запослени највише емигрирају, остављајући велику празнину у кадровским развојним потенцијалима.

Асоцијалном реприватизацијом нанета је велика социјална неправда онима који су својим радом и стваралаштвом највише допринели стварању друштвеног богатства, а остали

су не само без учешћа у његовој расподели већ и без посла, док су се преконоћ обогатили који су допринели управо таквој неправди. Радничка класа је десеткована, разбијена, дезорганизована и готово обесправљена.

У транзиционом „сукобу рада и капитала“, капитал је велики добитник, а рад велики губитник. Транзиционо радно законодавство више штити послодавце него запослене, којима „одузима и нека од основних цивилизацијских достигнућа, а друга им намеће у име успешне транзиције, регионалних и ширих интеграција“. Послодавце више него запослене штите и колективни уговори које у име запослених потписују бирократизовани и корумпирани синдикати а у многим предузећима они се некажњено крше или заобилазе потписивањем индивидуалних уговора између послодавца и запослених.

Упрегнута у глобализацијски јарам транснационалног капитала, држава спровођењем ретроградних токова транзиције саму себе разоружава, препуштајући одлучивање о судбоносним питањима друштва неформалним центрима моћи. У књизи др Стајић се јасно упозорава да „концентрација моћи неколико великих власника капитала и уског круга политичке елите представља центре моћи који доносе одлуке значајне

за развој привреде и друштва, док јавно донете одлуке не решавају многа тешка и сложена питања“. То је „обележено видљивим или прикривеним повећавањем предузећа са врховима политичких странака“, тако да „неколицина најмоћнијих пословних људи у Србији диктира одлуке политичких странака“.

Можда се и због тога политичке странке, преокупиране борбом за власт, не баве стратешким питањима дугорочног развоја друштва. Као што им се и у Књизи критички заме­ра, ни владајуће ни опозиционе странке немају јасно дефинисане програме дугорочног развоја Србије за које се намеравају борити. То се не тражи ни од науке, без које се тешко може трезвено размишљати о проблемима савременог развоја.

Утолико је значајније критичко указивање др Стајић на критичко-некритичку, више идеолошку него научну, поларизацију друштвене науке у односу према текућој транзицији Србије. Међу онима који се јавно изјашњавају, мало је научних мислилаца као што је др Дубравка Стајић који тако храбро, отворено, објективно и критички конструктивно приступају преиспитивању текуће транзиције Србије, те сагледавању стварних и могућих импликација које она у себи носи.

Полазећи од нужности друштвених промена, др Стајић

се не изјашњава за или против транзиције, већ за њено преу­смеравање према дугорочном интегралном развоју Србије. То подразумева да се на економско назадовање одговори развијањем производње, на деиндустријализацију индустријализацијом, на дезинтеграцију интегрисањем привреде и друштва, на незапосленост запошљавањем, на сиромаштво друштвеним благостањем, на илузију социјалне државе њеним стварним развојем.

Студија др Дубравке Стајић је значајан допринос научној теорији и друштвеној пракси. Она је озбиљно упозорење да је транзиција Србије кренула опасном странпутицом, са које се на прави пут може вратити само покретањем свих развојних потенцијала на основу дугорочне, научно засноване стратегије одрживог развоја.

